

มาตรฐานแก้ต้นฉบับวรรณกรรมแปลกันเถิด (๕)

วัลยา วิวัฒน์ศร

พิมพ์ครั้งแรก มติชนสุดสัปดาห์ (บทความพิเศษ โดยวัลยา วิวัฒน์ศร) ฉบับประจำวันที ๒๔-๓๐ มีนาคม พ.ศ.๒๕๔๘ ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑๒๘๔

เมื่อถึงเวลาเขียนบทความตอนที่ ๕ นี้ ก็พอดีกับมติชนสุดสัปดาห์ ตีพิมพ์บทความที่ ๑ ซึ่งจัดหน้าอย่างสวยงาม ขณะอ่านบทความของตนเองเชื่อตาผีก็ทำงาน มองเห็นข้อบกพร่อง จึงขอตรวจแก้ดังนี้

๑. ผู้เขียนไม่ได้ระบุในย่อหน้าแรกว่า ชั่วโมงการอบรมรวมทั้งสิ้น ๕๐ ชั่วโมง การอบรมแต่ละครั้งใช้เวลา ๑๐ สัปดาห์

๒. เมื่อพูดถึงข้อสอบที่ผู้เรียนต้องออกเอง ผู้เขียนใช้คำไม่ชัดเจนกล่าวคือ ใช้คำ “ครั้ง” แทน “สัปดาห์” ผู้เขียนเขียนว่าผู้เรียนเลือกหนังสือแปล ตรวจแก้แล้วส่งผู้สอน ในการอบรมครั้งที่ ๖

ควรเขียนว่า ในการอบรมสัปดาห์ที่ ๖

เมื่อใช้ ครั้ง ทำให้เข้าใจผิดได้ว่าเป็นการอบรมครั้งที่ ๖ ซึ่งยังไม่ได้จัด จะจัดในปลายปี ๒๕๔๘ นี้

เช่นเดียวกับเรื่องหัวข้อรายงาน ผู้เขียนเขียนว่าผู้เรียนคิดหัวข้อรายงานมาขอความเห็นชอบจากผู้สอนในห้องเรียน หลังจากอบรมไป ๕ ครั้ง

ควรแก้เป็น ในสัปดาห์ที่ ๖

และเสนอรายงานปากเปล่าหน้าชั้นคนละไม่เกิน ๑๐ นาทีในการอบรมสองครั้งสุดท้าย

แก้ ครั้ง เป็น สัปดาห์ เช่นกัน

๓. ผู้เขียนไม่ได้ขยายความเรื่อง ปากหมา ตาผี หูปีศาจ อันเป็นคำที่ผู้เรียนตั้งขึ้นเพื่อระบุคุณสมบัติของบรรณาธิการต้นฉบับวรรณกรรมแปล

จึงขอขยายความดังนี้

คุณมกุฏ อรฤดี บรรณาธิการสำนักพิมพ์ผีเสื้อ กล่าวตั้งแต่ชั่วโมงแรกว่า ผู้ที่รักจะเป็นบรรณาธิการต้นฉบับแปลจะต้องไม่เกรงใจคนรอบข้างที่พูดหรือเขียนภาษาไทยผิด เมื่อได้ยินเพื่อนพูดผิดก็ต้องแก้ไขไม่ต้องกลัวเสียเพื่อน เพราะสิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือ การใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง

และนี่คือที่มาของคำว่า ปากหมา ในชั้นเรียนนี้

อันที่จริงในการแก้คำพูดของผู้อื่น หากมีวาทศิลป์ ก็อาจพูดแก้โดยไม่ให้เขาโกรธได้ ถ้าโกรธก็บอกเขาว่า “ฉันทปากหมา” เขาก็จะจำที่ได้ยินคนค่าตัวเอง แล้วก็จะหายโกรธ ถ้าเขาเป็นคนปกติ (ปากหมอกอีกแล้ว !)

และเมื่อใดตัวเองไปพูดผิดแล้วเพื่อนท้วง ก็อย่าลืมหืมหวานขอบคุณเขาด้วย

ตาผี เป็นเรื่องที่ฝึกฝนได้ บรรณาธิการต้นฉบับวรรณกรรมแปลจะต้องมีนัยน์ตามองเห็นข้อผิดพลาดในต้นฉบับตรงหน้า การให้ผู้เรียนหาประโยคที่ตนจับผิดได้มาเสนอในห้องเรียนและคิดตรวจแก้มาด้วยก็เป็นวิธีฝึกตาผีให้แก่ผู้เรียนวิธีหนึ่ง นอกเหนือไปจากแบบฝึกหัดซึ่งใช้ฝึกตรวจแก้ทุกสัปดาห์

ขอเชิญอ่านย่อหน้าเปิดเรื่องวรรณกรรมเยาวชนเรื่องหนึ่ง ข้างล่างนี้ลองฝึกปลูกเชื่อตาผีดู อ่านแล้วเห็นข้อผิดพลาดอะไรบ้างอีกทั้งพยายามนึกตรวจแก้

และเช่นเคย ย่อหน้าที่ยกมานี้เปลี่ยนชื่อตัวละครและสถานที่ เพราะบทความนี้มีมีเจตนากระทบกระเทือน

ผู้ใด

ปรารถนาเพียงให้ผู้แปลระมัดระวัง ให้ผู้อ่านโดยเฉพาะเยาวชนได้อ่านหนังสือแปลที่ภาษาสละสลวย
รื่นหู และเป็นภาษาสร้างภาพพจน์อันเป็นคุณลักษณะของภาษาวรรณกรรม ไม่ว่าภาษาไทย

คอลเลอเซียอยู่ท่ามกลางทุ่งใหญ่ในอาริโซน่า กับลุงโรมัสชาวไร่และป้าแอนน์ภริยาชาวไร่ นั่น บ้านของ
พวกเขาหลังเล็ก เพราะไม้สร้างบ้านต้องขนมาด้วยเกวียนเป็นระยะทางหลายไมล์ บ้านมีสี่ฝา มีพื้นที่หลังคารวมทำ
เป็นห้องเดียว ในห้องมีทั้งเตาหุงต้มที่สนิมคูขึ้นเขรอะ มีตู้ใส่ถ้วยชาม โฉะ เก้าอี้สามหรือสี่ตัว แล้วก็มีเตียงนอน
ลุงโรมัสกับป้าแอนน์มีเตียงนอนใหญ่อยู่ที่มุมหนึ่ง ส่วนคอลเลอเซียมีเตียงเล็กอีกที่มุมหนึ่ง ไม่มีห้องใต้เพดานเลย ห้องใต้
ถุนก็ไม่มี เว้นแต่มีโพรงเล็กๆ ที่ขุดไปได้พื้น เรียกว่า ‘โพรงไซโคลน’ เป็นที่ครอบครวนี้ จะมุดเข้าไปเมื่อเกิดลม
มหากภัย ซึ่งกระโชกแรงจนบดขยี้สิ่งก่อสร้างใดๆ ที่ขวางทางมันได้ตรงกลางพื้นมีฝาเปิดเข้าไป จากนั้นมีบันไดลง
ไปถึงโพรงมืดเล็กๆ

อ่านย่อหน้าข้างบนนี้แล้ว ถ้ายังไม่เห็นข้อผิดพลาดใดๆ ขอให้อ่านใหม่อีกครั้ง เวลาอ่าน ออกเสียงในใจ
คิดสร้างโพรงในกะโหลกส่วนบนสุดและให้เสียงไปก้องอยู่ในนั้น จะได้ยินชัด (นี่เป็นวิธีของคุณมกุฏ)

ดาผีขอมมาพร้อมกับหุปีศาจ

อ่านจบอีกรอบแล้วใช่ไหม

๑. ท่านผู้อ่านเห็นหรือไม่ว่า ในย่อหน้าสั้นๆ นี้ มีคำว่า “มี” ๑๐ แห่ง ไม่นับคำว่า “ไม่มี” ๒ แห่ง
ภาษาวรรณกรรมไม่ซ้ำคำกริยาเช่นนี้

๒. คำที่ใช้ตรงความหมายหรือไม่ ภริยาชาวไร่ หรือภรรยาชาวไร่ ห้องใต้เพดาน คืออะไร ห้องใต้ถุน
คืออะไร

๓. ภาษาสร้างภาพพจน์ถูกต้องหรือไม่

- คอลเลอเซียอยู่ท่ามกลางทุ่งใหญ่

ประโยคนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพทุ่งใหญ่หลายๆ ทุ่ง คอลเลอเซียอยู่ตรงกลางระหว่างทุ่งเหล่านั้น

- ตรงกลางพื้นมีฝาเปิดเข้าไป

การเปิดเข้าไป แสดงว่าผู้เปิดยืนอยู่บนพื้นหน้าประตู ผู้เปิดกับประตูอยู่ในแนวตั้ง จึงเปิดเข้าไปได้

แต่เมื่อพุดถึงกลางพื้นห้อง มีฝาเปิดเข้าไป ผู้อ่านไม่เห็นภาพ ไม่รู้ว่าจะลงไปโพรงใต้ดินได้อย่างไร
นอกจากนี้ก็ยังมีความเล็กๆ น้อยๆ ที่กล่าให้สละสลวยขึ้นได้

หลังจากเห็นข้อบกพร่องแล้ว บรรณาธิการต้นฉบับแปลก็ต้องลงมือแก้ไข

สำหรับข้อ ๑ ซึ่งผู้อ่านสะอึกคำว่า “มี” ๑๐ แห่งนั้น ผู้แปลมิได้ใช้คำซ้ำเช่นนี้อีกตลอดทั้งเล่มหลังย่อหน้า
เปิดเรื่อง

ก่อนจะตรวจแก้ “มี” ขอพิจารณาข้อ ๒ และข้อ ๓ ก่อน เมื่อแก้ไขแล้ว จะได้ใช้คำที่ถูกต้องในประโยค
ตรวจแก้คำว่า “มี”

ข้อ ๒. ภริยา หมายถึง ภรรยาของบุคคลผู้มีตำแหน่ง เช่น ภริยานายกรัฐมนตรี ป้าแอนน์จึงเป็นภรรยา
ของชาวไร่ มิใช่ภริยาของชาวไร่

ห้องใต้เพดาน ไม่มี มีแต่ห้องใต้หลังคา ซึ่งอยู่เหนือเพดาน

ห้องใต้ถุน ไม่มี มีแต่ใต้ถุน หมายถึงที่ใต้พื้นเรือนซึ่งยกพื้นสูง คำที่ผู้แปลใช้ว่าห้องใต้ถุน อันที่จริงคือ
ห้องใต้ดิน

ข้อ ๓. คอลเลอเซียอยู่ท่ามกลางทุ่งใหญ่ ตัด ทาม ออก เป็น คอลเลอเซียอยู่กลางทุ่งใหญ่

ตรงกลางพื้นมีฝาเปิดเข้าไป แก้เป็น ตรงกลางพื้นมีฝาเปิดขึ้นได้

ข้อ ๑. การขจัดคำว่า “มี” ออกไปให้เหลือน้อยที่สุดมีหลายวิธี สำหรับย่อหน้านี้ใช้วิธีตัดทิ้ง เปลี่ยนคำกริยา “มี” เป็นคำกริยาตัวอื่น เปลี่ยนคำเชื่อมและเปลี่ยนรูปประโยค

๑.๑ บ้านมีสี่ฝา มีพื้นที่กับหลังคา รวมทำเป็นห้องเดียว แก้เป็น ตัวบ้านมีสี่ด้าน พื้นที่กับหลังคาประกอบเป็นห้องเดียว

ประโยคแก้ได้ลักษณะนามให้ “ฝา” ตัด “มี” ทิ้งไป ๑ ตัว เปลี่ยนคำกริยา “รวมทำ” เป็น “ประกอบ” เพิ่มคำ “ตัว” หน้าคำ “บ้าน” เพื่อให้เสียงได้จังหวะลงตัวมากขึ้น

๑.๒ ในห้องมีทั้งเตาหุงต้มที่สนิมดูขึ้นเขรอะ มีตู้ใส่ถ้วยชาม โต๊ะ เก้าอี้สามหรือสี่ตัว แล้วก็มีเตียงนอนแก้เป็น ในห้องมีทั้งเตาหุงต้มสนิมเขรอะตู้ใส่ถ้วยชาม โต๊ะ เก้าอี้สามสี่ตัวและเตียงนอน

ประโยคแก้ ตัด “มี” ทิ้งไป ๒ ตัว เกลาวลี **ที่สนิมดูขึ้นเขรอะ** ไม่ให้ยื่นเยื่อ เป็น **สนิมเขรอะ** ตัด “หรือ” ใน **เก้าอี้สามหรือสี่ตัว** เป็น **เก้าอี้สามสี่ตัว** เปลี่ยน “แล้วก็” เป็น “และ” เพราะในที่นี้ใช้ และ มิใช่ แล้ว

๑.๓ ลุงโรมัสกับป้าแอนน์ มี เตียงนอนใหญ่อยู่ที่มุมหนึ่ง ส่วนคอลลี มี เตียงเล็กอีกที่มุมหนึ่ง แก้เป็นเตียงใหญ่ของลุงโรมัสกับป้าแอนน์อยู่ที่มุมหนึ่งส่วนอีกมุมเป็นเตียงเล็กของคอลลี

ประโยคแก้ตัด “มี” ทิ้งทั้ง ๒ ตัว และเปลี่ยนรูปประโยค

๑.๔ ไม่มี ห้องใต้เพดานเลย ห้องใต้ถุนก็ ไม่มี เว้นแต่ มี โพรงเล็กๆ ที่ขุดไปได้พื้น เรียกว่า ‘โพรงไซโคลน’ แก้เป็น **ไม่มี**ห้องใต้หลังคาหรือห้องใต้ดินเลย นอกจากโพรงเล็กๆ ที่ขุดไว้ใต้พื้น เรียกว่า ‘โพรงไซโคลน’

ประโยคแก้เปลี่ยนรูปประโยค ทำให้ตัด “ไม่มี” ทิ้งไปได้ ๑ ตัว เปลี่ยน “เว้นแต่มี” เป็น “นอกจาก” ทำให้ตัด “มี” ทิ้งได้อีก ๑ ตัว เปลี่ยน “ขุด ไป ได้พื้น” เป็น “ขุดไว้ ได้พื้น” เพราะขุดเสร็จนานแล้ว หากใช้ขุด ไป เท่ากับว่ายังขุดอยู่ ยังขุดไม่เสร็จ

๑.๕ เป็นที่ที่ครอบครัวนี้จะมุดเข้าไปเมื่อเกิดลมมहाภัยซึ่งกระโชกแรงจนบดขยี้สิ่งก่อสร้างใดๆ ที่ขวางทางมันได้ แก้เป็น ครอบครัวนี้จะมุดเข้าไปเมื่อเกิดลมมहाภัยซึ่งกระโชกแรงจนทำลายสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ขวางทางพินาศสิ้น

ประโยคแก้ ตัด “เป็นที่” ออก เพราะไม่จำเป็น เปลี่ยน “บดขยี้” เป็น “ทำลาย...ให้พินาศ” เพราะเหมาะแก่ลมมहाภัยมากกว่า และเอาคำว่า “มัน” ออก เปลี่ยน “ได้” เป็น “สิ้น” เพราะจะใช้ “ได้” ในประโยคถัดไป

๑.๖ ตรงกลางพื้น มี ฝาเปิดเข้าไป จากนั้น มี บันไคลงไปถึงโพรงมืดเล็กๆ แก้เป็น ตรงกลางพื้นเป็น ฝาเปิดขึ้นได้ และมีบันไคลงสู่โพรงมืดเล็กๆ นั้น

ประโยคแก้ ตัด “มี” ทิ้งไป ๑ ตัว เปลี่ยน “จากนั้น” เป็น “และ” เพราะเปิดฝาก็เจอบันไคทันทีเดิม “นั้น” เพื่อแสดงความเฉพาะเจาะจง

ลองอ่านย่อหน้าที่ตรวจแก้แล้ว ผู้เขียนเกลากภาษาสองประโยคแรกด้วย

คอลลีอาศัยอยู่กลางทุ่งใหญ่ในแคว้นอาริโซน่ากับลุงโรมัสชาวไร่และป้าแอนน์ผู้เป็นภรรยา บ้านของพวกเขาหลังเล็ก เพราะต้องขนไม้ที่ใช้สร้างบ้านด้วยเกวียนเป็นระยะทางหลายไมล์ตัวบ้านมีสี่ด้านพื้นที่กับหลังคาประกอบเป็นห้องเดียว ในห้องมีทั้งเตาหุงต้มสนิมเขรอะ ตู้ใส่ถ้วยชาม โต๊ะ เก้าอี้สามสี่ตัวและเตียงนอน เตียงใหญ่ของลุงโรมัสและป้าแอนน์อยู่ที่มุมหนึ่ง ส่วนอีกมุมเป็นเตียงเล็กของคอลลีไม่มีห้องใต้หลังคาหรือห้องใต้ดินเลย นอกจากโพรงเล็กๆ ที่ขุดไว้ใต้พื้น เรียกว่า ‘โพรงไซโคลน’ ครอบครัวนี้จะมุดเข้าไปเมื่อเกิดลมมहाภัยซึ่งกระโชกแรงจนทำลายสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ขวางทางพินาศสิ้น ตรงกลางพื้นเป็นฝาเปิดขึ้นได้ และมีบันไคลงสู่โพรงมืดเล็กๆ นั้น

จะเห็นว่าภาพที่ได้ชัดเจน ถูกต้อง และภาษารื่นหูกว่าเดิม คำว่า “มี” เหลืออยู่เพียง ๓ ตัว

ท่านผู้อ่านคงจะเห็นด้วยกับผู้เขียนว่า ภาษาเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ผู้ประพันธ์บรรจงเลือกคำมาเรียงร้อยตามหลักภาษาของเขา ผู้แปลก็พึงบรรจงเลือกคำในภาษาแปลซึ่งตรงและสื่อความหมายเดียวกับคำในภาษาต้นฉบับมาเรียงร้อยตามหลักภาษาของเรา

ขอยกยอดการขยายความเรื่อง หูปีศาจไปฉบับหน้า รวมทั้งเรื่องการแปลประโยคกรรมวาจก “ถูก” ขอโทษท่านผู้อ่านที่คอยอ่านเรื่องนี้ด้วย กรุณารออีกสักนิด